

FYODOR DOSTOYEVSKİ

YUFKA
YÜREK

SÜRGÜN ÖNCESİ ÖYKÜLER

Çeviri: SABRİ GÜRSES

FYODOR DOSTOYEVSKI

YUFKA YÜREK

SÜRGÜN ÖNCESİ ÖYKÜLER

Can Klasik

Yufka Yürek: Sürgün Öncesi Öyküler, Fyodor Dostoyevski

Rusça aslından çeviren: Sabri Gürses

Fyodor Dostoyevski'nin, "Roman v devyati pismah", "Gaspodin Proharçin", "Hazyaika", "Polzunkov", "Slaboye serdtse", "Çujaya jena i muj pod krovatyu", "Çestniy vor", "Yelka i svadba" adlı öykülerinin derlenmesinden oluşmuştur.

© 2011, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2011

3. basım: Nisan 2020, İstanbul

Bu kitabın 3. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Editör: Faruk Duman

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 44009

ISBN 978-975-07-4274-3

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750742743

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

FYODOR DOSTOYEVSKI

YUFKA YÜREK
SÜRGÜN ÖNCESİ ÖYKÜLER

ÖYKÜ

Rusça aslından çeviren

Sabri Gürses

♥can

Fyodor Dostoyevski'nin Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Budala, 1982

Amcanın Düşü, 1994

Tatsız Bir Olay, 2005

Beyaz Geceler, 2009

Karamazov Kardeşler, 2010

İkiz, 2010

Yeraltından Notlar, 2011

Ölüler Evinden Notlar, 2012

İnsancıklar, 2013

Suç ve Ceza, 2015

Uysal Kız, 2020

FYODOR MİHAYLOVİÇ DOSTOYEVSKİ, 1821'de Moskova'da doğdu. Petersburg Askerî Mühendislik Okulu'nu bitirdikten kısa bir süre sonra edebiyatla uğraşmak için askerlikten ayrıldı. İlk romanı *İnsancıklar* (1846), dönemin ünlü eleştirmeni Belinski'den büyük övgü aldı. Hemen ardından *İkiz* (1846) adlı kısa romanı geldi. Daha sonra art arda *Ev Sahibesi* (1847), *Beyaz Geceler* (1848) ve *Yufka Yürek'i* (1848) yayımlayan Dostoyevski, *Netoçka Nezvanova* (1849) adlı romanı yayımlandığı sıralar, devlet düzenini yıkmaya çalıştığı gerekçesiyle tutuklandı; ölüm cezası, Sibiry'a'da dört yıl ağır hapse ve dört yıl askerlik hizmetine çevrildi. Serbest bırakıldıktan ve evlendikten sonra *Amcanın Düşü* (1859) adlı komik bir öykü yazdı. Aynı yıl kaleme aldığı *Stepançikovo Köyü'nün* (1859) ardından kardeşiyle birlikte *Vremya* adlı bir edebiyat dergisi çıkardı. Aynı dergide tefrika edilen *Ölümler Evinden Notlar* (1861-1862), Dostoyevski'nin başlangıçtaki başarısını yeniden gündeme getirdi. Yine dergide yayımlanan *Ezilenler* (1861), eleştirmenlerin tepkilerine hedef olmasına karşın okurlarca beğenildi. 1862 yazında çıktığı bir Avrupa gezisi, beraberinde *Yaz İzlenimleri Üzerine Kış Notları* (1863) adlı ünlü makalesini getirdi. Aynı yıl dergisi kapatıldı. Yeniden Avrupa'ya gitti. Tek umudu, artık tutkunu haline geldiği kumardı. Ama tüm parasını rulette yitirdikten sonra güçlükle Rusya'ya döndü. Kardeşiyle *Epoha* adlı yeni bir dergi çıkardı ve derginin ilk sayısında *Yeraltından Notlar* (1864) romanı tefrika edilmeye başladı. Hayatında bir talihsizlik dizisi başladı, karısını ve kardeşini kaybettikten sonra dergi kapandı. Alacaklılarının tehditleri üzerine, bir yayıncıdan aldığı borçla Avrupa'ya kaçtı.

Suç ve Ceza'yı (1866) yazmaya başladı ve onun için aldığı avansla Rusya'ya döndü. Önce *Kumrbaz* (1866) adlı romanını yayımladı. Aynı yıl tamamladığı *Suç ve Ceza*, eleştirilenleri ve okurları hemen büyüledi. 1867'de asistanı Anna Snitkina'yla evlenerek yeniden yurtdışına çıktı; dört yıl Rusya'dan uzak kaldı. Alçaltıcı bir yoksulluk içinde geçen bu dönem boyunca ülkeden ülkeye dolaştı. Bütün bu güçlüklerle, sara nöbetlerine, vazgeçemediği kumar tutkusuna rağmen, ilk çocuklarının trajik ölümüne de katlanan genç karısı, bağlılığını bir an yitirmeden ona gerçek aşkı tattırdı. Dostoyevski, bu ağır yaşam koşulları altında da sendelemeyerek ikinci başyapıtı *Budala'yı* (1869) yazdı. *Budala'yı*, 1870'te *Ebedî Koca*, 1872'de *Ecinniler*, 1875'te *Delikanlı* izledi. *Karamazov Kardeşler'i* (1879-1880) yazmaya başladığında, artık ülke çapında tanınan ünlü bir yazardı. Dostoyevski bu arada, *Grajdanin'e* yazdığı "Bir Yazarın Günlüğü" (1873-1881) başlıklı köşe yazılarını, 1876-1877 yılları arasında aylık bir yayın olarak çıkardı. 1881'de Petersburg'da ölen Dostoyevski, Batılı ülkelerin edebiyat ve düşün yaşamında önemli bir rol oynamış, özellikle varoluşçuluğun temel kaynaklarından biri sayılmıştır.

SABRİ GÜRSES, 1972'de İstanbul'da doğdu. 1989'da Akademi Kitabevi Şiir Başarı Ödülü'nü aldı; aynı yıl Nişantaşı Anadolu Lisesi'nden mezun oldu. 1991'de Milliyet Sanat Aşk Öyküleri Yarışması'nda Başarı Ödülü aldı. *Gereksinimler, Elde Edemeyişler ve İlerlemeler* (şiir, 1990); *Unutulmuş Ay Altında* (1992); *Boşvermişler: Bir Bilimkurgu Üçlemesi* (1995); *Sevişme* (1996); *Maceraperest Turan Sözlüğü* (2013) adlı kitapları yayımlandı. 1999 yılında İÜ Rus Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. Yüksek lisansını İÜ Çeviribilim Bölümü'nde "Vladimir Nabokov'un Eugenie Onegin Çevirisi ve Türkçe Onegin Çevirileri" başlıklı teziyle yaptı. 2011 yılında Çeviri Derneği'nin Genç Soluk Ödülü'nü aldı. F.M. Dostoyevski, İ.S. Turgenyev, A.S. Puşkin, İvan Gonçarov, Mihail Bahatin, Yuri Lotman, Sultan Galiyev, Andrey Bely, Yuri Oleşa, Mihail Bulgakov, Vladimir Nabokov, Saşa Sokolov, Vasili Grossman, Ilya Boyaşov, Andrey Bitov, Alisa Ganieva çevirileri bulunmaktadır.

İçindekiler

Sunuş	11
Dokuz Mektuplu Roman	13
Bay Proharçin	29
Polzunkov	67
Ev Sahibesi	85
Yufka Yürek	175
Başkasının Karısı ve Yatağın Altındaki Koca (Sıradışı Bir Olay)	227
Dürüst Hırsız (Bilinmeyen Birinin Notlarından)	277
Çam Ağacı ve Düğün (Bilinmeyen Birinin Notlarından)	297

Sunuş

Klasik Rus edebiyatının unutulmaz yazarı Dostoyevski, 1881 yılında, *Karamazov Kardeşler*'in yayımlanmasından hemen sonra öldüğü zaman, ardında eşsiz bir miras bırakmıştı. Elbette bir yazar öncelikle, sorduğu sorularla, yaptığı tespitlerle akılda kalıyor. Dostoyevski, “baba” sorununu, din kavramını, cinayeti, intiharı, sınıf ayrımını, insan ruhunu takıntılı bir biçimde ele almıştı. Bu konulara yönelik sorularının altından bizim, onun mirasçuları olarak kalkıp kalkamadığımız tartışılır. Ama bugün elimizde bulunan edebiyat hazinesi tartışmasız yerini koruyor.

Dostoyevski, çağının tüm genç yazarları gibi Gogol etkisiyle yola çıkmıştı. *Yufka Yürek* adıyla bir araya getirdiğimiz öyküler, onun bu ilk döneminin ürünleri. Daha önce yayımladığımız *Beyaz Geceler* ve *İkiz*'le birlikte, böylece, büyük yazarın sürgün öncesi yapıtlarının tümü yeni çevirilerle okura sunulmuş oluyor.

Öyküler, genç Dostoyevski'nin acemiliklerini de barındırıyor elbette ama yine de okuyanı büyülüyor. Okura, Dostoyevski'nin tüm ana temalarının ipuçlarını veriyor: uyumsuzluk, huzursuzluk, ruh coşkunluğu, delilik, şiddet eğilimi... Bütün bunlar, bilindiği gibi, Avrupa'da Dostoyevski'den çok sonra başlayacak, yaygınlaşacak bireysel sorunlardı. Ama o dönemde, *Beyaz Geceler* ve *İkiz*'de de görüleceği gibi, Dostoyevski, “yağmuru önceden hissedeni”ler gibi yazıyordu. Üstelik olgunluk dönemlerinde artık kaybettiği ağır bir duygusallıkla. Kitapta 1847-1848 arasındaki yayın sırasıyla yer alan öyküler,

hep Petersburg'da, orta sınıfın, kötü evlerde, bir odanın paravanla ayrılmış yataklarında beş altı kişi yaşayan küçük memurların ve yoksulların dünyasında geçiyor. 1849 yılında ölüm cezası affedilip sürgüne gönderilen Dostoyevski, bu kez aynı insanların mahkûm olarak yaşadıklarını *Ölümler Evinden Notlar'* da anlatarak dönecektir sürgünden.

Dostoyevski'yi "baştan" okumak isteyenler için *Yufka Yüreklere* önemli. Okurumuz Sabri Gürses'in bu özenli çevirisinin keyfini çıkarın.

DOKUZ MEKTUPLU ROMAN

I

(Petrov İvaniç'ten İvan Petroviç'e)

Saygıdeğer Beyefendi ve Aziz Dostum,
İvan Petroviç!

Bugün artık üç gün oldu, aziz dostum, sizinle çok önemli bir konuyu görüşmek üzere, deyim yerindeyse, can havliyle peşinizden koşturuyorum; ama hiçbir yerde sizi bulamıyorum. Karım dün akşam, Semyon Alekseyiç'e misafirlğe gittiğimiz sırada, sizinle ilgili küçük bir şaka yaptı; Tatyana Petrovna ile sizin ele avuca gelmez bir çift olduğunuzu söyledi. Evleneli üç ay olmadı, ama artık ocağınızı ihmal ediyorsunuz. Buna hep birlikte epey güldük (size karşı kendimizi yakın hissettiğimiz için elbette); ama şaka bir yana, değerli dostum, siz bana zarar verdiniz. Semyon Alekseyiç, sizin kulüpte, Birleşikler Cemiyeti'nin¹ balosunda olduğunuzu söylemesin mi? Karımı Semyon Alekseyiç'in eşiyle birlikte bırakıp, Birleşikler Cemiyeti'nin balosuna koşturuyorum. Alay ve Acı!² Halimi bir düşünün: Balodayım, tek başınayım ve

1. Büyük olasılıkla, Aralıkçıların 1823 yılında Novgorod'da kurduğu gizli örgüt, Birleşik Slav Cemiyeti kastediliyor. (Ç.N.)

2. Aleksandr İvanoviç Kluşin'in (1870-1804) bir komedisi. (Ç.N.)

yanımda karım yok! Kapıcının orada karşılaştığım İvan Andreyiç, beni yalnız görünce, danslı toplantılara karşı bende ani bir heves uyandığı sonucuna vardı hemen (hain!) ve kolumdan yakalayıp Birleşikler Cemiyeti'nde onu bunalttıklarını, hiçbir yerde genç bir ruh bulamadığını, muhabbet çiçeği ile paçuli kokusundan başının tuttuğunu söyleyerek beni zorla dans dersine sokmaya çalıştı. Ne sizi ne de Tatyana Petrovna'yı bulabildim. İvan Andreyiç sizin kesinlikle Aleksandr Tiyatrosu'nda *Akıldan Bela*'da olduğunuzu söyleyip yeminler etti.

Aleksandr Tiyatrosu'na uçtum: Orada da yoktunuz. Bugün, sabahleyin sizi Çistaganov'da bulmayı umdum; ama orada da yoktunuz. Çistaganov, Perepalkinlere gönderiyor – yine aynı şey. Kısacası, tam bir işkence; nasıl uğraşıp durdum, varın siz düşünün! Şimdi size yazıyorum (başka çare yok!). Bahsedeceğim konu öyle edebî bir konu değil (beni anlarsınız); karşı karşıya olsak size ayrıntısıyla açıklasam daha iyi olur ve bunu ne kadar erken yaparsak o kadar iyi; bu yüzden, sizden bugün Tatyana Petrovna'yla birlikte bana çaya ve akşam yemeğine gelmenizi rica ediyorum. Anna Mihaylovnacığım sizinle görüşmekten büyük mutluluk duyacaktır. Gerçekten, nasıl desem, sizi görmeye can atıyoruz.

Kısacası, kıymetli dostum, (iş kaleme, işte bu satırlara kaldı) artık size kısmen sitem etmeyi ve hatta suçlamayı gerekli görüyorum aziz dostum; görünüşte çok masumane olan, sizin başıma bela gelmesine yol açtığınız küçücük bir konuda... Habissiniz siz, vicdansızsınız! Geçen ayın ortalarına doğru siz, evime bir tanıdığınızı, yani Yevgeni Nikolayeviç'i getirdiniz; onu bana dostça ve tahmin edileceği üzere, kutsal olan tavsiyenizle tanıttınız; olayı mutlulukla karşıladım, genç adamı kucaklayarak kabul ettim ve böylece ilmiği boğazıma geçirmiş oldum.

İlmik ya da değil, iyi bir şaka denebilir buna. Şimdi yazarak, beceriksiz bir şekilde açıklayamam; ama sizden küçücük bir ricam olacak, kötülüksever dost ve ahbap: Siz, bu genç delikanlının kulağına bir şekilde, incelikle, laf arasında, sessizce, başkentte bizim ev dışında birçok ev bulunduğunu fısıldama fırsatını bulamaz mısınız acaba? Mümkün değil mi, dostum! Ahbabımız Simonyeviç'in dediği gibi ayaklarınıza mı kapanalım! Görüştüğümüz zaman size her şeyi anlatacağım. Bu genç adamın, sözgelimi, düzgün görünüşten ya da ruhsal niteliklerden yoksun olduğunu ya da herhangi bir şeyi rezil ettiğini söyleyemiyorum. Tersine, hatta biraz canayakın ve sevimli; ama bekleyin, göreceksiniz; bu arada, eğer onunla karşılaşırsanız bir konuşun Tanrı aşkına, azizim. Bunu ben bizzat yapardım ama biliyorsunuz, karakterim böyle; yapamıyorum, sırf o yüzden. Sizse onu tavsiye etmişsiniz. Neyse, her koşulda, akşamleyin daha ayrıntılı açıklayacağım. Şimdilik görüşmek üzere. Hizmetinizdeyim ve bilumum.

Hamiş: Benim ufaklık bir haftadır rahatsız ve her gün gitgide kötüleşiyor. Diş çıkartıyor, dişler ağzını acıtıyor. Karım da hiç başından ayrılmıyor ve üzülüyor, zavallı-cık. Geliniz. Gerçekten bizi mutlu edeceksiniz, aziz dostum.

II

(İvan Petroviç'ten Petrov İvaniç'e)

Sevgili Bay,
Petrov İvaniç!

Mektubunuzu dün aldım. Okudum ve şaşakaldım. Tanrı bilir nerelerde aramışsınız beni, ama ben hep ev-

deydim. Saat ona kadar İvan İvaniç Tolokonov'u bekle-
dim. Sonra arabayı hazırlattım, karımı aldım, yola koyul-
duk ve saat yedi buçuk gibi size geldik. Siz evde yoktu-
nuz, bizi eşiniz karşıladı. Sizi saat on bire dek bekledik;
daha fazla bekleyemezdik. Karımı aldım, vedalaştık, ara-
baya bindik, onu eve bıraktım; ben de orada sizinle kar-
şılaşacağımı umarak Perepalkinlere gittim, ama yine he-
sap tutmadı. Eve döndüm, bütün gece kaygıdan uyuya-
madım, sabahleyin üç kez size geldim: Saat dokuzda,
onda ve on birde, üç kez araba tutarak masraf ettim ve
siz beni yine ortada bırakmış oldunuz.

Mektubunuzu okurken hayrete düştüm. Yevgeni
Nikolayeviç'ten bahsetmişsiniz, onunla konuşmamı rica
etmişsiniz ve neden olduğunu belirtmemişsiniz. Dikkat-
li olmanızı takdir ediyorum; ama kâğıttan kâğıda fark
vardır ve ben önemli kâğıtları bigudi yapsın diye karıma
vermiyorum. Ayrıca bana bütün bunları ne düşünerek
yazmış olabildiğinizi de anlamıyorum. Yani, eğer bir şey-
ler olmuşsa neden ben bu işe karışayım? Ben burnumu
her yere sokmam. Siz bunu reddedebilirsiniz, benim
size kısaca, kesin bir şekilde açıklamam gerektiğini anlı-
yorum, bunun da vakti gelecek. Ama sıkıntıdayım ve
koşulları gözardı etmemeniz için ne yapmak gerektiğini
bilmiyorum. Yol yakın ama masraf oluyor, bir yandan da
karım sızlanıyor: Son moda kadife kukuletalardan isti-
yor. Yevgeni Nikolayeviç konusunda hemen şuna dikkat
çekeyim: Dün, Pavel Semyoniç Perepalkin'de bulundu-
ğum sırada, hiç vakit kaybetmeden ciddi bir soruşturma
yürüttüm. Yaroslav eyaletinde onun kendisine ait beş
yüz canı var, ninesinden de Moskova yakınlarında üç yüz
can almayı umuyor. Parası ne kadar bilemiyorum, ama
bunu siz daha iyi bilirsiniz diye düşünüyorum. Sonuçta
bana bir görüşme yeri belirtmenizi rica ediyorum. Dün
İvan Andreyiç'le karşılaşmışsınız ve onun size, benim ka-

rımla birlikte Aleksandr Tiyatrosu'nda olduğumu söylediğini yazıyorsunuz. Bense size onun yalan söylediğini, üstelik ona böyle işlerde güvenilmeyeceğini, daha üç gün önce kendi ninesinden 800 rublelik banknot yürüttüğünü yazıyorum. Ben de hizmetinizdeyim.

Hamış: Karım hamile; bu yüzden ürkek ve ara sıra melankolik bir havaya bürünüyor. Tiyatroda da genellikle alkış sesleri ve makinelerin çıkardığı yapay sesler oluyor. Bu yüzden, yani karımı rahatsız etmekten çekindiğim için, tiyatroya götürmüyorum onu. Kendim de tiyatroya uzun zamandır gitmiyorum.

III

(Petrov İvaniç'ten İvan Petroviç'e)

Kıymetli Dostum,

İvan Petroviç,

Suçluyum, suçluyum, binlerce kez suçluyum; ama hemen açıklayacağım. Dün saat altıda, her seferinde olduğu gibi kalbimizin derinlerinden gelen bir duyguyla sizi andığımız sırada, Stepan Alekseyiç amcamızdan halamızın rahatsız olduğunu bildiren bir haberci geldi. Karımı ürkütmekten korkarak ona tek kelime etmedim, başka bir işi bahane ederek halamın evine gittim. Gittiğimde halamı yarı ölü bir halde buldum. Saat beşe doğru ona, iki yıldır üçüncü kez olan bir hal geldi. Evdeki doktor Karl Fedoriç, bir geceden fazla yaşamayacağını söyledi. Bir düşünün halimi, aziz dostum. Bütün gece ayaktaydım, acı içinde uğraşıp durdum! Sonunda sabahleyin, bedensel ve ruhsal olarak iyice tükenmiş bir halde güçten kesilip, oradaki divana uzandım ve beni vaktinde uyandırmaları gerektiğini söylemeyi unutarak on iki bu-

çuğa dek uyuyakaldım. Halam daha iyi oldu. Karıma git-
tim; o zavallı da beni beklerken korkudan ölmüş. Bir iki
lokma bir şeyler yedim, bebeği kucakladım, karımı sa-
kinleştirdim ve size doğru yola çıktım. Siz evde yoktu-
nuz. Sizde Yevgeni Nikolayeviç¹le karşılaştım. Eve dön-
düm, kalemi aldım ve şimdi size yazıyorum. Homurda-
nıp kızmayın bana. Vurup masum başımı boynumdan
ayırın ama iyi yürekliliğinizi kaybetmeyin. Eşinizden,
akşamleyin Slavyanovlarda olacağınızı öğrendim. Mutla-
ka orada olacağım. Sabırsızlıkla bekleyeceğim sizi.

Şimdi hizmetinizde olmaktan vb.

Hamiş: Ufaklık, bizi tam bir umutsuzluğa gömdü. Karl
Fedoriç ona *Rheum*¹ yazdı. İnliyor, dün kimseyi tanımı-
yordu. Bugünse herkesi hatırlamaya başladı ve sayıp
durdu “baba, anne, bu...” diye. Karım sabahtan beri ağlı-
yor.

IV

(İvan Petroviç'ten Petrov İvaniç'e)

Sevgili Bayım, Petrov İvaniç!

Size sizden, sizin odanızda, sizin masanızda yazıyo-
rum; ama kalemi elime almadan önce sizi tamı tamına
iki buçuk saat bekledim. Şimdi izin verin size doğrudan
şunu söyleyeyim Petrov İvaniç, benim samimi düşün-
cem bütün bunların ucuz numaralar olduğu yolunda. Si-
zin son mektubunuzdan, Slavyanovlarda beklediğiniz, be-
ni oraya çağırduğunuz sonucunu çıkardım; fakat beş saat-

1. Türkçede “uşgun” ya da “ravent” olarak bilinen, kökeni Çin'e uzanan bir
bitki. Rusya'nın güneyinde yetişir. (Ç.N.)

tir oturuyorum, siz gelmediniz. Neyim ben, gülünç biri mi; neyim size göre, ne olabilirim? Kusura bakmayın, sevgili bay... Sabahleyin sizdeydim, sizi bulmayı umuyordum; insanları uygun bir vakitte evlerinde bulabilecekken, Tanrı bilir nerelerde arayan o birtakım düzenbaz şahısların durumuna düşmemeyi umuyordum. Evde ruhunuz bile yoktu. Şimdi size bütün tatsız gerçeği söylemekten beni neyin alıkoyacağını bilemiyorum. Sadece, sizi artık, malum nedenlerle sözünden caymış olan kişilerden biri olarak gördüğümü söylemem gerekiyor. Ve ancak şimdi, bütün olayı düşünürken, sizin kurnaz aklınızın yaklaşımına kesin olarak hayret ettiğimi itiraf etmekten kendimi alıkoyamayacağım. Daha en başından beri kötü niyetinizi sergilediğinizi ancak şimdi görüyorum. Benim bu varsayımımın kanıtı da sizin geçen hafta, neredeyse kabul edilmez bir şekilde; üzerinde benim adresimi taşıyan, içinde oldukça karanlık ve biçimsiz bir şekilde, çok iyi bildiğiniz sorunumuzla ilgili koşulları sergilediğiniz mektuba el koymuş olmanızdır. Belgelerden korkuyorsunuz, onları yok ediyorsunuz; ama beni aptal yerine koymayı kesin. Çünkü aptal yerine koyulmama izin vermeyeceğim, şu vakte dek kimse bana bunu yapamadı ve bundan sonra da bu durum değişmeyecek. Gözümü açtım. Benim mantığımı bozuyorsunuz. Yevgeni Nikolayeviç hakkında aklımı bulandırıyorunuz ve ben, bu ayın yedisi tarihli şu vakte dek içinden çıkmadığım mektubunuzla, anlaşmak için sizi aranırken; siz bana yalan suçlamalarda bulunuyor, kendinizi aklıyorsunuz. Sevgili bayım, bütün bunları fark edemeyeceğimi mi sanıyorsunuz? Çeşitli kişilerin tavsiyesine bağlı olarak sizin çok iyi bildiğiniz koşullardan dolayı beni ödüllendirmeyi vaat ediyorsunuz, bu arada, nasıl olduğu bilinmez bir şekilde, öyle bir ayarlıyorsunuz ki, benden hatırı sayılır miktarda parayı, daha bir hafta kadar önce,

senet vermeden alıyorsunuz. Şimdiyse, paraları almış saklanıyorsunuz, üstelik benden kaçarken, Yevgeni Nikolaeviç'i öne sürüyorsunuz. Belki de, benim yakında Simbirsk'e gidecek olduğumu hesaplıyor ve sonuçta sizinle başa çıkamayacağımı düşünüyorsunuz. Ama size ciddiyetle bildiriyorum ve şeref sözü veriyorum ki, bunun için iki ay daha Petersburg'da yaşamam gerekse bile bu işimi sonuçlandıracağım; amacıma ulaşacağım ve sizi yakalayacağım. Biz sonuca hemen de varabiliriz. Sonuçta size söylüyorum: Eğer bugün bana önce mektupla, sonra şahsen, bizzat açıklama yapmaz, mektubunuzda başlangıçta aramızda belirlenen koşulların hepsini sıralamaz ve Yevgeni Nikolayeviç'le ilgili düşüncelerinizi açıklamazsanız sizin çok rahatsız olmanıza ve hatta bana cephe almanıza yol açacak bazı önlemler alacağım.

Hizmetinizde olmayı isterdim vb.

V

(Petrov İvaniç'ten İvan Petroviç'e)

11 Kasım

Sevgili, Saygıdeğer Dostum,

İvan Petroviç!

Mektubunuz beni ruhumun en derin yerlerine dek yakıp kül etti. Ve değerli ama haksız dostum, sizin için en iyi dileklerle dolu birine karşı böyle davranmış olmaktan utanç duymalısınız. Telaş etmek, olup biteni açıklamamak ve sonunda beni böyle hakaretimiz kuşku-larla gücendirmek?.. Ama hemen sizin suçlamalarınıza yanıt vereceğim. Beni dün akşam yakalayamadınız İvan Petroviç, çünkü birden ve hiç beklenmedik bir şekilde ölmek üzere olan birinin başucuna çağırıldım. Evfimiya

Nikolavna teyze dün akşam, öğleden sonra saat on birde vefat etti. Akrabaların ortak kararıyla ben, bütün o üzücü ve yürek yakan törenleri düzenlemek üzere memur edildim. Olaylar öyle gelişti ki sizi bu sabah göremediğim gibi, birkaç satır mektupla da haber veremedim. Aramızda yaşanan anlaşmazlıktan dolayı içtenlikle üzüntü duyuyorum. Şaka yollu ve laf arasında Yevgeni Nikolayeviç için söylediğim sözleri, kesinlikle tam tersi bir şekilde anlamışsınız, olayın tamamına beni derinden inciten bir anlam yüklemişsiniz. Parayı hatırlatıyor ve bununla ilgili huzursuzluğunuzu dile getiriyorsunuz. Mecburen bütün arzu ve ihtiyaçlarınızı karşılamaya hazırım; tabii burada laf arasında, size bu paranın, 330 gümüş rublenin sizden geçen hafta belli koşullarda alındığını, borç olarak alınmadığını hatırlatmadan da edemeyeceğim. Sonuçta kesinlikle bir yazışma olmalıydı. Sizin mektubunuzda sergilenen diğer noktaları açıklamaya tenezül etmeyeceğim. Bunun bir yanlış anlama olduğunu görüyorum; burada sizin her zamanki aceleci, ateşli ve samimi ruh halinizi görüyorum. Sizin iyi yürekli ve açık karakterinizin kalbinizde kuşkuya yer vermediğini ve sonuçta bana ilk el uzatanın siz olduğunu biliyorum. Yanılıyorsunuz İvan Petroviç, çok yanılıyorsunuz!

Mektubunuz beni derinden yaralamış olsa da ben hemen, hatta bugün, size suçluyla birlikte gelmeye hazırımdım; ama dün yaşadıklarımın sonra tam anlamıyla ceset gibiyim ve ayaklarımın üzerinde zar zor duruyorum. Bu da yetmiyormuş gibi karım yatağa düştü, ciddi bir hastalık olmasından kaygılanıyorum. Ufaklığa gelince, o, Tanrı'ya şükür daha iyi. Ama kalemi bırakıyorum... İşler çağırıyor, üstüme yığıldılar.

Affedin, eşsiz dostum, hizmetiniz vb.

VI

(İvan Petroviç'ten Petrov İvaniç'e)

14 Kasım

Sevgili Efendim Petrov İvaniç!

Üç gün bekledim; bu üç günü verimli geçirmeye çalıştım. Bu arada kibarlık ve terbiyenin her insanın en önde gelen özellikleri olduğunu hissederek, bu ayın onunun tarihini taşıyan son mektubumdan bu yana size karşı ne bir söz söyledim, ne bir eylemde bulundum: Kısmen size teyzenize karşı Hıristiyanlık vazifenizi sakince yerine getirmenize izin vermek için, kısmen de bilinen konuyla ilgili bazı değerlendirme ve araştırmalar yapmak için zamana ihtiyaç olması nedeniyle. Şimdiyse sizinle kesin ve nihai olarak anlaşmaya çalışıyorum.

Size açık bir şekilde ve ciddiyetle, ilk iki mektubunuzu aldıktan sonra sizin benim ne istediğimi anlamadığınızı düşündüğümü bildireyim; işte bu yüzden sizinle görüşmeye ve yüz yüze açıklamaya çalıştım, kalemden korktum ve kâğıt üzerinde düşüncelerimi ifade yönteminin yetersizliği yüzünden kendimi suçladım. Bildiğiniz gibi boş züppeliklerden uzak dururum; çünkü acı tecrübelerle, genellikle dış görünümün yanıltıcı olduğunu ve çiçeklerin altında çoğu zaman yılanların saklandığını öğrendim. Ama siz beni anladınız; bana gerektiği gibi yanıt vermediniz, çünkü ruhunuzun ihanetiyle daha baştan şeref sözünüzü ve aramızda var olan dostane ilişkileri bozmaya karar vermişsiniz. Aslında siz bunu, bana karşı hiç beklemediğim ve şu âna kadar inanmak istemediğim bu iğrenç davranışlarınızla, benim çıkarlarım açısından zararlı olan bu davranışlarınızla belli etmişsiniz; çünkü tanışmamızın daha en başında zekice tavırlarınız, incelikli hitap tarzınız, eylemleriniz ve sizinle sohbet et-

tikçe elde ettiğim yararlar yüzünden sizin gerçek bir dost, ahbab ve iyiliğimi isteyen biri olduğunuzu sanmıştım. Şimdiyse açık bir şekilde tatlı ve pırl pırl görünümünün altında kalplerinde zehir barındıran, akıllarını kısa süreli entrika ve kabul edilmez yalanlar için çalıştıran, bu yüzden de kalemle kâğıttan korkan, bunun yerine hünerlerini yakınları ve vatanları için değil, birtakım iş ve koşullar nedeniyle onlara başvurmuş olan kişilerin aklını bulandırmak ve uyutmak için kullanan birçok kimsenin var olduğunu açık bir şekilde kavradım. Sizin ihanetiniz, sevgili bayım, benim açımdan aşağıdakilere bakarak açıkça görülmektedir:

Birincisi, sevgili bayım, size mektubumda açık ve belirgin ifadelerle durumumu tasvir ettiğim ve bu arada size ilk mektubumda, birtakım ifade ve tavırlarınız üzerinde (özellikle de Yevgeni Nikolayeviç'le ilgili olanlar üzerinde) düşünmek isteyip istemediğinizi sorduğum zaman, daha çok susmaya çalıştınız ve beni kuşku ve tereddütlerle sarsarak olaydan yakanızı sıyırdınız. Sonra, başıma terbiyeli bir şekilde anmanın mümkün olmadığı birtakım işler getirdikten sonra, hayal kırıklığına uğradığınızı yazdınız bana. Bunu nasıl adlandırmak uygun olur sevgili bayım? Sonra, benim için her dakika değerli hale gelmişken ve beni bütün kentte peşinizden koşturmaya mecbur bırakmışken; dostluk kisvesi altında, bana içinde konu hakkında kasten tek kelime etmediğiniz, tümüyle bambaşka şeylerden söz ettiğiniz mektuplar yazdınız: Her koşulda saygı duyduğum eşinizin hastalıkları, bebeğinizi neyle beslediğiniz ve dişinin hangi koşullarda çıktığı gibi ayrıntıları yazıp durdunuz. Bunları her mektupta, benim için sıradan bir hakaret olacak sıklıkta hatırlattınız. Kuşkusuz, bir babanın yavrusunun çektiği acılardan dolayı ruhunun dağıldığını kabul ederim; ama bunu çok daha başka, daha zorunlu ve ilginç konular varken

anmak da neyin nesi? Sustum ve sabrettim; şimdiyse, yeterince zaman geçtiğine göre, açıklamam gerekiyordu. Sonunda, beni bir hain gibi sahte randevularla defalarca kandırmanız, beni sizin soytarınız, eğlenmeniz kıldı anlaşılan, ama benim buna niyetim yok. Sonra beni peş peşe evinize davet edip layığıyla aldattınız; bana can çekişen, saat beşte can veren teyzenize çağrıldığınızı bildirdiniz örneğin, tam bir kesinlikle. Bana ne mutlu ki, sevgili bayım, bu üç gün içinde biraz bilgi toplamış ve teyzenizin bir önceki gün saat sekizde, gece yarısına doğru can verdiğini öğrenmiş bulunuyorum. Bunun ışığında sizin, başka kimseleri kandırmak için akrabalarınızın kutsiyetini bile bozabildiğinizi anlıyorum. Sonuçta, son mektubunuzda akrabanızın ölümünden sanki tam da ben bilinen nedenlerle sizinle görüşmek için evinize geldiğim sırada olmuş gibi bahsediyorsunuz. Ama burada hikâye ve hesaplarınızın rezaleti her türlü olasılığı aşıyor, çünkü ne mutlu ki şans eseri bazı güvenilir kaynaklara başvurduğum ve tam zamanında, teyzenizin vefatıyla ilgili olarak mektubunuzda imansızca belirttiğiniz vakitten neredeyse tam bir gün önce öldüğünü öğrendim. Sizin ihanetinizi anlamamı sağlayan işaretleri sıralayacak olsam sonu gelmez. Tarafsız bir gözlemci açısından, her mektubunuzda beni samimi bir dost saymanız ve kanımca benim vicdanımı uykuya yatırmaktan başka bir amacı olmayan iyi adlarla adlandırmanız bile yeter.

Şimdi bana göre en büyük yalan ve ihanetinize geçiyorum, yani son zamanlarda ortak ilgi noktamızı oluşturan her konuda ebedi suskunluğunuza; benim için karanlık ve anlaşılmaz da olsa sizin, karşılıklı koşullar ve anlaşmalarla, benim ortağınız olarak, makbuz almadan ortaya koyduğum 350 gümüş rubleye barbarca, zorla el koymanız konusundaki suskunluğunuza; son olarak, ortak tanıdığımız Yevgeni Nikolayeviç'e attığınız iğrenç if-

tiraya... Artık açık bir şekilde sizin bana, onun, deyim yerindeyse, keçi gibi ne sütü ne yünü olduğunu, ne o ne bu, ne balık ne et olduğunu kanıtlamak istediğinizi, bu ayın altısı tarihli mektubunuzda onu kusurlu gösterdiğinizi anlıyorum. Bense Yevgeni Nikolayeviç'i kibar ve iyi huylu bir genç olarak tanıyorum; bence yeryüzünde saygı görecektir, bulacak, bunu da hak edecektir. Hatta sizin her akşam, bu iki hafta boyunca, cebinize birkaç onluk, bazen de 100'lük gümüş ruble koyup Yevgeni Nikolayeviç'i kumara götürdüğünüzü de biliyorum. Şimdi de bütün bunları reddediyorsunuz ve bana çabalarımın dolaylı teşekkür etmek bir yana, kesin olarak bana ait olan paraları sahipleniyor, önce beni ortağınız olarak kandırıyor, sonra benim payıma ait kârları da iç ediyorsunuz. Şimdi de kanunsuz bir şekilde benim ve Yevgeni Nikolayeviç'in paralarımızı sahiplendikten sonra, binbir çabayla sizin evinize getirdiğim kişiyi bile benim gözümde kara çalan iftiranız için kullanarak bana teşekkür etmeye kalkışyorsunuz. Oysa, dostların anlattığına göre, bu vakte dek siz onunla sarmaş dolaşmışsınız, onunla bir öpüşmediğiniz kalmış ve biricik dostunuz için dünyayı vermişsiniz; fakat yeryüzünde sizin beslediğiniz niyetleri ve dostane, sevecen yaklaşımlarınızın ne anlama geldiğini anlamamak aptallık olur. Ben bunların yalan olduğunu, hainlik olduğunu, terbiyenin ve insan hakkının göz ardı edilmesi, imansızlık ve her açıdan rezillik olduğunu söylüyorum. Kendimi de buna örnek ve kanıt olarak sunuyorum. Ben sizi nasıl incittim ve neden bana karşı böyle tanırsız bir davranışta bulundunuz?

Mektuba son veriyorum. Söyleyeceğimi söyledim. Şimdi bitiriyorum: Eğer siz, sevgili bayım, mektubumu aldıktan sonra en kısa sürede; birincisi, benim size verdiğim toplam 350 gümüş rubleyi geri vermezseniz ve ikincisi, sizin vaat ettiğiniz üzere vermeniz gereken kârı ver-

mezseniz o zaman her yola başvuracağım; sizi zorlamak için gerekirse önce kaba kuvvete, sonra yasaların korumasına başvuracağım ve son olarak, sizi uyarıyorum, çalışanlarınızın ve yakınlarınızın elindeki birtakım kanıtlar sizin bütün dünyanın gözünde adınızı lekeleyebilir, silebilir.

Hizmetiniz vb.

VII

(Petrov İvaniç'ten İvan Petroviç'e)

15 Kasım

İvan Petroviç!

Sizin köylüce yazılmış ve aynı zamanda tuhaf olan mektubunuzu aldığımında, önce paramparça etmek istedim ama nadir bir şey olduğundan sakladım. Yine de yaşadığımız anlaşmazlık ve tatsızlıklar için yürekten üzgünüm. Size yanıt vermek istemiyordum. Fakat mecbur kalıyorum. Aslında bu satırlarla size, sizi herhangi bir şekilde evimde görmenin benim için de karım için de çok tatsız olacağını bildirmeyi gerekli gördüm: Karımın sağlığı pek yerinde değil ve katran kokusu ona zarar veriyor.

Karım eşinize bizde kalmış olan *Manche'li Don Quijote* kitabını, teşekkürleriyle gönderiyor. Sizinle son görüşmemizde tarafınızdan unutulduğu söylenen galoşlarınıza gelince, üzülerek onu hiçbir yerde bulamadığımızı bildiriyorum. Onları arayacaklar, bulamazlarsa o zaman size yenisini alacağım.

Bu arada, ben de hizmetinizden şeref duyarım vb.

VIII

Kasım ayının on altısında Petrov İvaniç, şehir postasından onun adına gönderilmiş iki mektup aldı. İlk zarfı açtı ve soluk pembe bir kâğıda, alengirli bir şekilde yazılmış kısa bir mektup çıkardı: Karısının el yazısı... 2 Kasım günü, Yevgeni Nikolayeviç'e yazılmış. Zarfta başka bir şey yoktu. Petrov İvaniç okudu:

Sevgili Eug'ene!

Dün bir şey olmadı. Kocam bütün gece evdeydi. Yarın on bire doğru gel. On bir buçukta kocam Tsarkoye'ye gidecek ve gece yarısı dönecek. Bütün gece esip üfürdüm. Haberleri ve yazışmaları gönderdiğin için sağol. Tam bir kâğıt yığını! Gerçekten hepsini o mu yazdı? Doğrusu üslup sahibi biriymiş; teşekkürler, beni sevdiğini görüyorum. Dün için üzülme ve yarına bak, Tanrı seninle olsun.

Petrov İvaniç ikinci mektubu açtı:

Petrov İvaniç!

Ayaklarım siz yokken evinize hiç gitmedi; boş yere kâğıt kirlletmişsiniz.

Gelecek hafta Simbirsk'e gidiyorum; değerli misafiriniz ve sevgili dostunuz Yevgeni Nikolayeviç sizin olsun; başarılar dilerim, galoşlar için kaygılanmayın.

IX

Kasım'ın on yedisinde İvan Petroviç şehir postasından onun adına gelen iki mektup aldı. İlk zarfı açıp kâğıdı özensizce, telaşla çıkardı: Karısının el yazısı... 4 Ağustos'ta Yevgeni Nikolayeviç'e yazılmış. Zarfta başka bir şey yoktu. İvan Petroviç okudu:

Elveda, elveda Yevgeni Nikolayeviç! Tanrı seni bunun için ödüllendirsin. Mutlu olun, ama benim payıma vahşet kaldı; korkunç! Sizin isteğiniz oldu. Eğer teyzem olmasaydı, size inanacaktım. Ne bana ne teyzeme gülün. Yarın bizi taçlandırıyor. Teyzem iyi bir insan bulmuş olmaktan mutlu ve beni çeyizsiz evlendiriyor. Adamla ilk kez bugün karşı karşıya geldim. İyi biri gibi görünüyor. Bana acele ettiriyorlar. Elveda, elveda... güvercinim!! Bir gün beni hatırlayın, sizi hiç unutmayacağım. Elveda. Bu sonuncuyu da ilki gibi yazdım... Hatırlıyor musunuz?

Tatyana

İkinci mektupta şunlar vardı:

İvan Petroviç! Yarın yeni galoşları alacaksınız; başkasının cebinden bir şey almaya hiç alışık değilim, ayrıca sokaktan gelip geçenin bıraktığı artıkları toplamayı da sevmem.

Yevgeni Nikolayeviç gündüzleri Simbirsk'e gidiyor; yol arkadaşlığınız için ricada bulunmamı istedi benden; kabul eder miydiniz?

İlk kez 1847 yılının Ocak ayında
Sovremennik'te yayımlanmıştır.

Dostoyevski'nin ilk dönem öyküleri... Daha önce yayımladığımız *Beyaz Geceler* ve *İkiz* gibi uzun öykülerden sonra Dostoyevski, kısalı uzunlu bir dizi metin kaleme almıştı. "Dokuz Mektuplu Roman", "Yufka Yürek" gibi ünlü öykülerin de yer aldığı bu kitap, Dostoyevski'nin gençlik yıllarında edebiyata bakışını, etkilendiği kaynakları, konu edindiği meseleleri göstermesi bakımından çok önemli. Bu öykülerde, sonraki yıllarda yazacağı *Suç ve Ceza*, *Karamazov Kardeşler* gibi büyük romanların işaretleri var. Özellikle uyumsuz kişiliklerin, deliliğin sınırında yaşayanların, toplumsal konum meselesiyle kavgalı karakterlerin yer aldığı öykülerde Gogol'ün etkisi iyice hissedilir.

#dünyaklasikleri #rusklasikleri #sürgün #sıradanbirhayat #delilik
#ilköyküler

Kapak resmi: Fyodor Aleksandroviç Vasilyev

ISBN 978-975-07-4274-3

9 789750 742743